

23

1747,3

17

DISSERTATIO INAUGURALIS IURIDICA
DE

**IURAMENTO
IVDAEORVM**
von Juden - Eyd

P 418

QVAM
DIVINA AVXILIANTE GRATIA
EX DECRETO

ILLVSTRIS ICTORVM ORDINIS
IN ALMA LVDOVICIANA
PRAESIDE
VIRO ILLVSTRI, MAGNIF. ET CONSVLTISSIMO
DOMINO

D. IO. FRIDERICO KAYSER
ICTO CONSVMATISSIMO IN REGIMINE ET CONSISTO-
RIO ECCLESIASTICO DIRECTORE GRAVISSIMO IUR. P. P. O.
ET PRIMARIO H. T. ILLVSTRIS IURIDICI ORDINIS DECA-
NO SPECTATISSIMO NEC NON RERVVM OECONOM.
INSPECTORE PERPETVO

PRO FACVLTATE SYMMOS IN VTROQVE IVRE
HONORES ET PRIVILEGIA DOCTORALIA
RITE ET LEGITIME CONSEQVENDI
PVBLICAE ERVDITORVM DISQVISIONI

SVBMITTIT
AVCTOR ET RESPONDENS
IOHANN GVILIELMVS ENGLERT
SVINVRTO - FRANCVS

DIE DECEMBR. clj lcccxxxvii.

GISSAE, TYPIS E. H. LAMMERS, ACAD. TYPOGR.

DISSECTATIO INVENIENS

DE
IVRAMENTO
IUDAEORVM
von Zundm. C. 17

QVAM
DIVINA AVXILIANTE GRATIA
EX DECRETO
ILLVSTRIS ICTORVM ORDINIS
IN ALMA VIV. VICIANA
PRÆSIDIS

PRO ILLVSTR. MAGNÆ REX. CONSORTISSIMO
DOMINO
D. IO. FRIDERICO KAYSER

ICTO CONSORTISSIMO IN THEOLOG. ET CONTO.
RIO ECCLÆSTIACO DIRECTORE GRÆVISSIMO VR. P. O.
ET PRIMARIO S. T. ILLVSTRIS IUDÆO. ORDINIS DECA.
NO SPECTATISSIMO NEC NON IUDÆORVM DECONOM.
INSPECTORE EFFETIVO

PRO MICHAËLE SVV. OR. IN THEOLOG. ET
HONORIS ET PRÆF. ILLVSTRIS DOCTORALIS
RITE ET LEGITIME CONTE. QVÆ ENDI
PABLICE ERVDITORVM DISPOSITIONI

ADMITTIT
ACTOR ET RESPONDENS
IOHANNI GVLIELMO ENGLERT
ZAVIERO. TRANSY
die 11. DECEMBER. 17. 1771.

CLASSIS. THEO. H. TAMMERS. Acad. Theol.

1771

PROOEMIUM.

*Quamuis Iudaeorum gens hodie fere abiectissimis hominibus accenseri & pro nihilo vulgo poni soleat, longere-
tius tamen B. LUTHERVS pronunciat, ob unicum Iu-
daeam, CHRISTVM, Iudaeos omnes a nobis, qui Eius
adscripti sumus familiae, diligendos esse. Equidem inficias
ire nolim, quod alieno plane in nos sint animo, usque eo,
vt Cl. GEORG. GVILL. OVERKAMPF peculiarem
differt. de Iudaeis primariis Christiani nominis hostibus
Ienae M DCC XXXVI. habere non dubitarit. Ast iuxta
mandatum Hospitatoris O. M. lenitate potius & omnibus hu-
manitatis officiis eos deuincere, quam par pari referre prae-
stat. Vti vero Theologorum potissimum est, conuersionem
eorum sedulo promouere; ita Principibus & magistratibus
incumbit, vt securitati ipsorum prospiciant, illosque ab in-
iuriis, vexationibus & cauillationibus plebis tutos praesent.*

A 2

prae-

praepriis autem omni ope impediunt , ne quid Ecclesiae ac
 Reipublicae ab iis detrimenti accedat. Quandoquidem igitur
 Christianis passim intermixti degunt , commerciisque &
 aliis civilibus negotiis cum illis coniunguntur , fieri profecto
 nequit , quin lites & contentiones inter utramque exorian-
 tur partem , quae non alia saepius via , quam iureiuranda
 interposito dirimi possunt , unde & in foro Iudaeis illud haud
 raro decerni assolet. Non indignum hoc argumentum mihi
 visum est , quod peculiari dissertatione excutiatur , id quod
 pro tenui mea parte efficere conatus sum. Neque vero eo meus
 collineat scopus , ut enarrem , qua ratione , quibusue caer-
 moniis Iudaei inter se iuramenta praestare in more positum
 habeant : id enim ex iis libris , qui illorum ritus sunt per-
 secuti , peti potest : Nos enim in dissertatione hac inaugurali
 de iis , quae ex decreto Iudicis Christiani Iudaeis in foro in-
 iunguntur , agere apud animum constituimus nostrum. Ita
 vero opellam hanc dispecimus , ut Cap. I. de Iudaeis & eo-
 rum tolerantia differamus : Cap. II. iurisiurandi notio-
 nem generatim exhibeamus & in specie cur , quomodo &
 quibus cautelis ad illud Iudaei sint admittendi tradis-
 mus : Cap. III. denique speciales iuramenti huius casus
 proponamus. Ut autem summum *NVMEN* gratiae & au-
 xilio nobis praesto esse velit , deuotis & enixissimis
 precibus contendimus.

Immanuel!

Immanuel!

CAPVT I.

Quam Iudaeorum iuramenta, & quid circa ea sit obseruandum, rudi penicillo delineare nobis sit constitutum, de nomine & origine ipsorum quaedam delibare licebit. Quantopere autem auctores profani, & imprimis grauissimus cetera scriptor C. TACITVS, qui a monte in Creta, Ida, Iudaeorum nomen accersit *a*) alucinatur, nemo non videt, quum potius gens haec ex Abrahami profapia oriunda ab eius pronepote, vt inter omnes constat, Iuda, denominationem sit sortita. *b*)

A 3 §. II.

a) L. V. hist. cap. II. In genere falsas Gentilium scriptorum narrationes collegerunt & solide confutarunt IOH. IAC. SCHVDT in compendio historiae iudaicae nec non IOH. REVSCKIUS, GEORG. CASP. KIRCHMAIERS & IO. GEORG. ARTOPOEVS in commentationibus suis de hoc argumento, quas iunctim edidit Cel. IULIUS CAROLVS SCHLAEGERVS in fasciculo dissertationum rariorum de antiquitatibus sacris & profanis.

b) Cur potissimum a Iuda exponit IO. ADAM. RECHENBERG. in Hiero. Lexico p. 845. Iosephus hanc appellationem tum primum huic populo indicam esse tradit, quando a Babylonia est reuersus L. XI. *Antiqu. Iud.* c. 5. t. n. 372.

S. II.

Quamuis verò DEVS O. M. olim populum hunc in peculium sibi adscitum, singularibus plana praerogatiuis, prae caeteris totius orbis populis, ornauerit & admirando prorsus amore fouerit, flagitiis tamen suis, perfidia & inobedientia Summi Vindicis iram identidem prouocasse & grauissimas in se conceitasse poenas nouimus. Inde imprimis factum est, vt e regione sua patria, vah! quam amoena, depulsus, in triste exilium haud vna vice secedere fuerit coactus, quod quam maxime post dirutam Hierosolymam, & euersam penitus Iudaeorum rempublicam contigit, a) ita, vt in omnes fere mundi habitabilis partes Iudaei sint reiecti, qua de re TERTVLLIANVS scribit: *Dispersi palabundi & coeli & soli sui extorres vagantur per orbem d)*, cui succinit PRVDENTIVS: e)

Exiliis vagus huc illuc fluitantibus errat

Iudaeus, postquam patria de sede reuulsus.

Supplicium pro caede luit Christi que negati

Sanguine respersus commissa piacula soluit.

S. III.

Quotus quisque vero est, cuius animum admiratio non subeat perpendentis, quod gens haec & moribus

a) De dispersionibus his Iudaeorum conf. MATTHIAS ZIMMERMANN in Analec. miscellis mensis IV. p. 179. MELCH. LEIDECKERVS de Rep. Ebraeor. T. II. L. IX. c. 1. & 4. P. CVNAEVS de Rep. Ebr. L. II. c. 23. p. m. 218. sqq. b) Apolog. adu. gentes c. 21. f. 561. edit. Basil. 1531. c) In Apetheosi V. 540 sqq. p. m. 514.

bus & religione ab omnibus aliis abhorrens in hac
diuina per XVII. saec. ad hunc usque diem mirifice
 conseruata, nec cum aliis populis commixta sit, cuius
 inde ab orbe condito ne vnicum quidem consimile ex-
 emplum in medium proferre poterit. Quare nulli du-
 bitamus, quin admirandae DEI prouidentiae, quae sa-
 pientissimas causas agnoscit, id omne cum H. GRO-
 TIO *f*) IAC. BASNAGIO, *g*) IO. CHRIST. WA-
 GENSEILIO *h*), aliisque id iure meritoque adscri-
 bamus.

§. IV.

Profugi e patria sua nostrae quoque germaniae
 fines petierunt, quamuis, quo potissimum tempore heic
 domicilium aequae ac patrocinium quaerere coeperint,
 certo definiti non possit. Vero tamen simile est, ante
 Christi Saluatoris O. aduentum id iam factum esse, im-
 primis in nonnullis, quas Rhenus alluit, regionibus,
 qua de re CHRIST. LEHMANMVS *i*) consuli pote-
 rit, id quod & WOLF. LAZIVS *k*) de locis circa Vin-
 dobonam

in *hac* *ex* *cedent* *in* *u*

f) De vera relig. christ. L. I. §. 14.
g) T. II. Histoire de Juifs in proemio, ubi scribit: *Par un mi-
 racle de la Providence, qui doit causer l'etonnement de tous
 les Chretiens, cette nation haie & persecutée en tous lieux de-
 puis un grand nombre de siecles subsiste en core en tous lieux.*
h) In telis Ign. Saranae p. 142. Add. Socrates modernus s. Spella-
 neur T. V. diisc. 30. p. 184. 199. & PET. ZORNII hist. filci in-
 daci p. 16.

i) in der Spenerschen Chronick L. V. c. 27. f. 471. ai
k) in migratione gentium L. I. p. 19. Add. IO. PET. de LVDV-
 WIG in der Erläuterung der güldeney Bull. sit. 2. §. 2. lit-
 bb. p. 847. 199.

●) : (●

---

dobonam ex quibusdam inscriptionibus confirmat. Et certe, ut in peregrinos antiquissimis temporibus Germani nostri benigno animo fuerint; ita mirari non sedit, quod pari humanitate Iudaeos exceperint. IO. IAC. SCHVDTIVS Iulii Caesaris aetate ad nos gentem hanc commigrasse hariolatur. ¹⁾ Quicquid autem Iulius sic, id certo certius est, immensam Iudaeorum multitudinem sensim Germaniam nostram inundasse & passim receptam esse, hodieque in complurimis territoriis Christianis permistam conspici.

§. V.

Dum vero singulari providentiae divinae Iudaeorum conservacionem adscripsimus, facile quaestio, a Theologis aequae ac Ictis proposita, solvi potest, an in Republica Christiana sint tolerandi? Non desunt quidem graves scriptores, qui exitiale hoc genus hominum, quod virus est rerum publicarum, ferri mirantur, verba sunt Cancellarii quondam Tubingensis IO. WOLF. IAEGERI. ^{m)} Nec inficias ire possumus, quod ipsi LVTHERO duriora quaedam de hac gente excederint. ⁿ⁾ Enimvero quoniam DEVS tot modis edocuit, se non velle, ut gens haec radicitus extirpetur, cur homines illam tolerare nollent? Nonne hoc esset divinae providentiae obniti? Et praestat sane, ut inter Christianos, quam infideles degant, cum hoc pacto conversioni suae media

ipfis

¹⁾ in Jüdischen Merckwürdigkeiten P. I. c. 5. p. 317. 599. 599. 599.

^{m)} in hist. eccles. sac. XVII. T. I. s. 340.

ⁿ⁾ in tr. von den Juden und ihren Sügen T. VIII. Jen. s. 49. 59.

ipsis suppetant. Et hoc quoque varii Recessus Imperii docent, quod non eiciendi sed tolerandi sint, de quo MEVIUS consulatur. n 2.)

§. VI.

Neque tamen tolerantia haec temeraria & promiscua, sed cauta sit oportet, uti post GERHARDVM ^{o)} Illustres Viri, IVST. HENN. BOEHMERVS, ^{p)} LV-DOLFVS ^{q)}, IO. IDOCVS BECKIVS ^{r)} & GEORG. HEINR. AYRER ^{s)} eximie demonstrarunt. Tolerandi enim sunt, sed iis cancellis includendi, ut nomini reique christianae, ut reipublicae nihil inde detrimenti, nihilque dedecoris accedat, quare non nisi sub certis legibus, quas praeter allegatos suppeditant IO. GOTTL. HEINECCIUS ^{t)} & IO. RVD. ENGAV, ^{u)} imprimis magnus quondam Vir I. C. WAGENSEILIVS ^{x)} grauiter Magistratus admonuit, ut omni zelo prouideant, ne optimum seruatorem atque sanctissimam nostram religionem blasphemis suis dehonestent; id quod inter alios aeterna laude dignus FRIDERICVS I. Rex

B

Bo.

n 2.) P. VII, dec. 350.

o) in LL. Theol. de Magist. Pol. §. 225. p. m. 305. sqq.

p) in diss. de cauta Iudaeorum tolerantia, habita Halae A. 1717.

q) Obser. for. cont. app. 2. p. 370.

r) de iuribus Iudaeorum c. 2. p. 15. sqq.

s) Sub cuius praesidio habita est tractatio iuridica de iure recipiendi Iudaeos, Gettingae A. 1741. quibus add. Anonymus in tract. von den Juden P. I. p. 25. sqq.

t) in Elem. Iur. Germa. L. I. T. V. §. 128.

u) in Elem. Iur. Canon. Pontif. Eccles. L. III, T. 3. de Iudaismo.

x) in denunciatione sua christiana saepius excusa.

Borussiae, qui edicto severissimo Iudaeos recitatione pre-
 cationis suae, Oleno, in optimum Seruatorem nostrum
 iniuriae prohibuit y), nec non GEORGIUS, Hassiae
 Landgravius, piae memoriae, impense ea propter col-
 laudatus IO. HOORNBECKIO praestiterunt. z) Et
 quotusquisque summis praeconiis non eueheret, quod
 iussu Ser. Marchionis Brandeburgo Onoldini Anno
 M DCC II. Furthi Iudaeis omnes libri blasphemias in
 CHRISTVM & sanctissimam nostram religionem con-
 tinentes sint ablati? a) Quodsi autem pacate & iux-
 ta normam legum ipsis praescriptam se gerant, tolerari
 illos, & posse & debere, merito existimamus. Equi-
 dem primitus inter reseruaata Imperatorum censebatur,
 Iudaeos recipere, qui adeo vulgo *IhroKaiserl. Maies-
 fiät Kammerknechte* nuncupabantur, b) successu tem-
 poris autem omnibus Principibus & Statibus imperii,
 quibus ius superioritatis territorialis competit, id con-
 cessum est, vnde a Doctoribus ad regalia maiora re-
 fertur. b)

§. VII.

7) Quod emanauit anno 1703, d. 28. Aug. & legi meretur apud
 BOEHMERVM, in diss. cit. p. 28. nec non IO. IAC. SCHVD-
 TIVM, In den Jüdischen Merckwürdigkeiten T. II. De ipsa
 autem hac famosa preceatione, Oleno, consulantur IO. BVX-
 TORFFIUS, in Symag. iud. c. X. IO. ANDR. EISENMEN-
 GER in entdeckten Judenthum P. I. p. 87. 199.

z) in tract. de conuertendis Iudaeis, in proleg. §. 25. p. 56.

y) v. *Biographia Christiani*, quae extat in frontispicio des *alten
 Judenthums* P. I. p. 32.

a) in iure Alemannico c. 76.

b) conf. GOLDASTVS in *denen Reichs-Sagungen* T. I. fol.

§. VII.

Quam iustas igitur causas recipiendi Iudaeos Status Imperii habuerunt, tam legitimas etiam quidam inuenerunt, hoc beneficio, quo se ipsos variis modis indignos reddiderunt, iterum eos priuandi, vti etiam e multis regnis. Lusitania, Hispania, Gallia aliisque regionibus eieci fuerunt. c) Impræsentiarum mihi licebit patriæ meæ dulcissimæ, Suiafurthi, imprimis mentionem iniicere, cui circa medium Sæculi XVI. ouere hoc se leuandi grauissimæ rationes suppetierunt. Quandoquidem enim varias turbas excitabant, & mordacibus imprimis vsuris ciues plerosque ad incitas redigebant; Caesaream Maiestatem, CAROLVM V. gloriosem, submissime implorarunt, ne in urbem, post fatale eius incendium, bello Albertino illatum d) e cineribus suis exsurgentem, Iudaeos, pristinae calamitatis

B 2 altores

187. LIMNAEVS T. IV. iur. publ. p. 241. CASP. MANZIVS centur. decisionum psalar. quaest. XCV. SAMSTRYK, in vsu moderno Lib. L. tit. 1. §. 9. & quos hic excitat, plures auctores.

c) Collegit hæc Iudaeorum electiones IAC. AVG. FRANKENSTEIN de iuribus singul. circa Iud. maxime in Germ. cap. I. §. 6.

d) Describit illud magnum quondam Patriæ meæ dæcus *Olympia Fulvia Morata*, calamitatis huius sociæ, oppido *πρωτεύου* in opp. suis epist. L. II. p. 160. 199.

e) Verba AVGVSTISSIMI ita sonant: *Weiß die vor dem unglücklichen Brand in der Stadt gewohnne Juden ihres unzümligen Wuchers halber die gemeine Stadt in mercklichen*

altiores, denuo recipere cogentur. Tanti visae sunt Augustissimo adlatæ rationes, vt privilegio gratiosissimo Suiſfurthum in perpetuum a Iudæis liberaret, quo & hodie pacate fruimur, ita tamen, vt alibi degenſibus interdum hic verſari liceat.

§. VIII.

Interea in iis locis, vbi domicilium ipsis conceditur, merito iis beneficiis, quæ iis ius naturæ concedit, gaudent. Vt enim in ciuium numerum non adſciſcantur; [id quod tamen Wormatiæ fieri SCHANNAT docuit, & ex cõ HEINECCIUS f) nec non Schweinsbergæ in Haſſia, vbi enarrante Cel. IO. PHIL. LIPP. KVCHENBECKER quatuor Iudæi ciuium numero adſcribi ſolent, g)] attamen vt incolæ recipiuntur, eaque ex cauſa Schutz-Juden h) vocantur R. I. 1548. vnde merito iis ius commercii, quod omnibus hominibus liberum eſt, i) immo alia humanitatis officia non ſunt deneganda. Eadem de cauſa Imperatores variis legibus eorum ſecuritati proſpexerunt, quod iam

Schaden und Schwere Schulden-Laſt geſeget, und viel ihrer Bürger und Einwohner von häuſlichen Ehren vertrieben worden zc. Priv. hoc datum eſt Bruxell. A. 1555. d. 3. Sept. & confirmatum a FERDINANDO I. gloriæ mem. Aug. Vind. A. 1559. d. 20. Apr. vid. die Schweinf. Poſteen-Ordnung T. XXXIII. von den Juden.

f) in Elem. iur. Germ. L. I. tit. 7. §. 128. *

g) P. I. analect. Haſſ. p. 91.

h) Cel. IO. RVD. ENGAV. in Elem. iur. German. L. I. T. 6. membr. 2. §. 178. *

i) MEV. Decif. P. VIII. d. 350.

iam Augusti HONORIVS & THEODOSIVS &) sua
 aetate laudabiliter praestiterunt. Imprimis in Germania
 nostra sub Imperatoris protectione degunt 1) & in
 omnibus, ubique sunt, territorii, Principum legibus
 & statutis subiciuntur, exceptis legibus specialibus. 2)
 Itaque dum in societate vivunt, & inter se aequae ac cum
 Christianis multum commercii habent, fieri non po-
 test, quin variis actionibus, contradictionibus & rixis
 passim immisceantur, e quibus nulla alia, nisi inter-
 posito iuramento, via elabendi superest. Hinc, ut pro-
 pius scopo nostro accedamus, inquirendum est, an &
 qua ratione Iudaei iuramenta praestare queant

CAPVT II.

§. I.

Iuramentum in genere nil aliud est, quam actus re-
 ligiosus, quo quis in alicuius enunciationis maio-
 rem fidem inuocat DEVM, tanquam testem veritatis
 & ultorem perfidiae. Equidem non nescimus, Doctis-
 simos Viros in forma iurisiurandi constituenda haud
 prorsus inter se convenire. Quidam enim sufficere e-
 xistimant, si DEVS, qui corda hominum perferutatur,
 testis inuocetur, uti MICH. HEINR. GRIEBNER sta-
 tuit.

B 3

1) in L. nullus 14. C. de Iudaeis & coelic.

2) vid. FRANCKENSTEIN l. c. C. 1. §. 12.

3) l. 8. C. de Iudaeis. Adde WEHNERVM in obl. pract. Tit.
 Juden p. m. 122. Hinc non Cit. ENCAV. in Elem. iur. Can.
 L. II. T. II. de Iudaismo. § 17.

quit. 2) **E** contrario ali ad cessantem iuramenti per-
 tinere hoc negant, quia magis DEVS. ut iustus iudex
 quam testis inuocetur, & vnus idemque commode in-
 uocari nequeat, vt iudex & testis, quo tendit LAV-
 TERBACHIVS, d) pluribus id defendit IO. FRAN-
 C. BYDDEVS, p) & post illum illust. IVST. HENN. BOEH-
 MERVS, q) aliosque vtriusque sententiae patronos
 in medium profert IVST. MART. GLAESENER, r)
 qui, adductis variis rationibus, imprimis ad loca scri-
 pturae Gen. XXXI. v. 50. & 1. Sam. XII. v. 22. prouo-
 cans, fatius esse existimat, quodsi vtrumque heic con-
 iungamus. Vti vero nostrum non est, hasce compo-
 nere lites; ita tantisper nos in ea definitione, quam
 iam H. GROTIVS dedit, quod nempe iuramentum sit
 attestatio religiosa, quae fit DEO teste & vindice, acqui-
 escere volumus. s) Ven. C. M. PFAFFIVS ad essenti-
 am iuramenti plane non spectare, vt DEVS tanquam
 testis & iudex in specie aduocetur, sed plenam hanc
 esse definitionem statuit, quod sit asseueratio vel asserti
 vel promissi, quum vere quis DEVM credat viuere vel
 existere. 3) Interim tamen mox concedit, quod hoc
 iuramento adici possit, ad eo maiorem terrorem ho-
 minibus

2) In princ. iurispr. nat. L. I. c. 7. §. 2. p. 100.
 3) In Coll. theor. pract. P. I. L. 2. T. 2. §. 3.
 p) In instr. theol. moral. P. II. c. 9. S. & V. §. 10. in not.
 q) I. E. P. L. 2. T. 24. §. 2. p. 126.
 r) Mißbrauch der Epde C. I. §. 4. in not.
 s) De iura belli & pac. L. II. c. 113. s. 1. & 10.
 3) In dissert. de vera iuramentorum notione e sacris pandectis
 de promenda C. II. p. 5. qu.

ministris incuriendum; largitur porro, quod veteres Iudaeis olim id subinde addiderint, nil autem momenti alere obiectionem, addi, qua dicitur, Deum non simul in vindicem & testem inuocari posse, quia in humanis iudiciis haec consistere nequeunt, cum a foro humano ad diuinum non valeat saltus. E quibus Celeb. PFAFFII verbis dispalescit, quod re ipsa a nobis haud dissentiat. In verbis autem cur faciles non erimus?

§. III.

Neque vero opus esse existimo, vt, inter Christianos licita esse iuramenta, pluribus heic euincere sustineam; cum ipse Apostolus extra omnem dubitationis aleam hanc rem collocauerit, Ebr. VI. v. 13. *u*) Rationes autem, quae in contrarium adferri soleant, a Theologis aequae ac ICTIS solide sint discussae. E multis consulatur, quem iam laudauimus, GLAESENER. *x*)

§. IV.

Quicquid vero huius sit, id tamen tam certum est, quam quod certissimum, actum religiosum & pro parte cultus diuini illud reputandum esse, vt IO. GERHARD. *y*) IO. IVST. SCHOMMERVS, *z*) aliique do-

cent.

u) ROBERT. SANDERSON de iur. prom. obligatiõe Praelect. VIII. §. 10. p. 235. 199.
x) loc. cit. C. 1. § 2.
y) In iudicio de iuramentis ap. DEDEKENVM in conf. Vol. II. f. 336.
z) In doct. mor. Cap. 8. §. 17. pag. 501. Plures dabit Vener. CHR. ST. HEINR. ZEIBICHIVS de iuram. par. Dei genetricem & sanctos reliquos minime praestando. l. 1. §. 4.

cent, imprimis Cel. PFAFFIUS, qui tamen obseruat, quod iuramenta politica *mediate* tantum ad cultum *diuinum spectent*. a) Quid, quod e rationis dictamine eo penetrauit CICERO b) vt pronunciarer: Iusiurandum est affirmatio religiosa. *Quod autem affirmata, quasi DEO teste, promiseris, id tenendum est.* Qua ex re pron alueo consequitur, aequum vtique ac iustum esse, vt omni reuerentia atque summa adhibita circumspectione circa iuramenta versetur, ne periurio & diuini nominis profanationi fores temere aperiantur, quod & Viri Illustres AVG. LEYSERVS c) & GEORG. HEINR. AYRER d) grauissimis inculcant verbis.

S. V.

Eo magis igitur nostra refert, vt id in foris respectu Iudaeorum obseruetur; nec immerito quaeritur, an iuramenta ab iis exigi queant? Certe haud leues rationes ob stare videntur, quo minus ad illa admittamus Iudaeos. In aprico est, quod per neminem nisi verum DEVM valide iurari possit; quapropter DEVS O. M. populo suo toties, & quidem, vt ipsi Iudaei numerant, XLIV, locis seuerissime iniunxit, vt in suo, non idoli iusdam, nomine iuramenta edant, e) Quod vero Iudaei

a) d. c. p. 250.
 b) de offic. L. 3. c. 4.
 c) In Medit. ad ff. de offic. iudicis circa iurur. med. II. & in res. spons. Theol. & ICior. Helmst. nomine edito, quod exstat in ipsius forami sparsione ad Aug. Conf. §. 27. p. 56. seqq.
 d) in diff. de abusu iuram. e republ. prohibendo.
 e) vid. IO. FRID. HEVNISCHII Past. quondam prim. in pat. tria ma diff. de iuramento per creaturam Lips. 1684. hab. 5, 5.

daei hodierni personarum Trinitatem praefraccte negantes, verum DEVM non adorent, inter omnes constat.

§. VI.

Porro a.) experientia, optima magistra, confirmatum nouimus, quod conscientiae, iustitiae atque aequitatis exigua ipsis habeatur ratio. Venit mihi nunc in mentem CHRISTIANI AVGVSTI, Comitis Palatini litteratissimi & imprimis in hebraicis versatissimi Principis, f) qui Iudaeo ad conscientiam suam quondam prouocanti obieciebat, temere id a Iudaeis fieri, qui tantum absint a conscientiae intemeratae conseruandae studio, vt ne nomen quidem in lingua vernacula habeant. Quae res dissertationi ansam dedit IO. MICH. LANGIO g) vt id enarrat GVST. GEORG. ZELTNER. h) Iam vero ad iusiurandum non admititur, cum aliquis subest periurii metus, iuxta MEVIVM. i) Siccine igitur, dum Iudaei conscientiae suae tam exiguam rationem habeant, nominis supremi profanationi temere occasionem dare decet?

§. VII.

Hicce accedit 3) subdolos ipsorum animus, qui totus ex mendacio & fraude factus omnia iuramenta facile elidere non veretur; siquidem pleni rimarum nul-

C la

f) Cui merito in diatribis suis Princeps hebraeae doctus §. 12. locum vindicauit D. GEORG. HEIN. GOETZIVS.

g) diss. de appell. consc. Iobaeo. Ald. A. 1699.

h) in Vitae Theol. Altorphin. p. 432. in not.

i) Part. V. dec. 47.

la in causa tot fidei vinculis possunt adstringi, quin quo elabantur, aliquid inueniant. Quare saepius nobis collaudatus SCHVDTIVS de ipsorum imposturis integro egit capite. *l*) Et hinc tantum abest, ut Rabini ab hoc dolo eos abstrahant, quin potius in hac malitia confirmet, quod ex ipsorum scriptis demonstrant SAMVEL FRID. BRENTZ *l*) & copiosius IO. ANDR. EISENMENGER. *m*) nec non GEORG. ELIEZER EDZARDVS *n*) docentes, quod Iudaei per mentales reservationes iuramenta confestim infringere, nec religioni sibi ducere soleant, Christianos periuriis fallere. Imo in ipso Talmude eos doceri enarrant, posse iuramenta, dum praestantur, confestim in mente aboleri, ut non obligent. Fallor? igitur an apud ipsos re vera vso venit, quod ex EVRIPIDE CICERO adfert: *luxuri lingua, mentem iniuratum gero.* *o*)

§. VIII.

Præprimis *q*) maximae perfidiae atque malitiae suspicio in Iudaeos cadit, quia quotannis die ipsorum magno, aut grossen Versöhnungs Tag / ab omnibus iuramentis praestitis absolui perhibentur, qua de re haud contemnenda testimonia in medium proferunt, CHRIST. WILDVOGEL *p*) & IO. IODOC. BECK. **)*

§. IX.

l) L. VI. c. 13.

l) In seinem Jüdischen abgestreiften Schlangen-Paß. C. 4. p. 21.

m) Im entdeckten Judenthum P. II. c. 2. p. 578.

n) in tract. Talm. de Idololatria C. I. p. 279 199.

o) L. III. offic. c. 29.

p) in diss. de iuram. Iudaeorum. c. 2. §. 4.

*) in tract. de iuribus Iud. C. XVI. §. 20.

§. IX.

Denique §) nec illud silentio praetereundum est, quod Magistratus Christiani auctoritas parui apud eos reputetur. Quam astute enim & verbis & gestibus, tanquam egregii fallaciarum architecti blandiri illis callent; tam abiecte tamen de illis Iudaeos sentire I. A. EISENMENGER edocet; unde & in ea opinione haerent, quod iuramenta per vim iniuncta nullam obligationem inuoluant. q)

§. X.

Haec si accuratiori mentis trutina perpendimus; mirari haud subit, quod Viri nonnulli doctissimi parum iuramentis Iudaeorum tribuant, atque fere ambigant, an istiusmodi iuramenti formula excogitari possit, quae ex principiis fidei iudaicae certi quid promittere queat, quos inter I. I. SCHVDTIVS r) & G. E. EDZARDVS s) locum sibi vindicant. Quo etiam primo intuitu spectare videtur diss. sub Viri Illustris, IO. GEORG. ESTORIS, praesidio in vicina Academia habita, t) ast e capite V. eius §. LXIII. patet, quod Cl. Dn. Auctor non omnia Iudaeorum iuramenta futilia esse pronunciet.

§. XI.

Enimuero quam graues etiam hae rationes sint, ita, vt exinde appareat, quod magna circumspectione
C 2 hic

q) Im entdeckten Judenthum P. II. c. 9. p. 509. sqq. §. 9.
r) loc. cit. T. I. L. 6. c. 28. p. 65.
s) in tract. Talmud. de Idololatria p. 279.
t) de Lubricis iurandi Iudaeorum.

hic opus sit ; omni tamen exceptione maiores mihi non esse videntur nec eo me abducere valuerunt , vt Iudaeos ideo ab omnibus iuramentis arceri debere statuam. Nam, quod primum dubium attinet, id quidem exinde consequitur , quod non temere aut deserre aut acceptare eiusmodi iuramentum, quod per falsum Deum fit, liceat ; interim tamen, vbi non alia negotia expediendi ratio superest , summaque ideo necessitas requirit , tam illicitum hoc reputari nequit. Hac enim parte respiciendum est ad animum & intentionem iurantis , qui, sicut falsum Deum pro vero habet , ita existimat, iuramentum a se praestitum verum esse ; quo etiam obligatur, ac si per verum Deum iurasset , verba sunt FRIDEM. BICHMANNI, u) cum quo consentiunt Cel. AVG. FRID. MVLLER, hospes atque Praeceptor meus Lips. x) imprimis SAM. STRYCK, y)

§. XII.

Nec 2.) a mente hac me dimouet , quod conscientia Iudaeis adeo haud curae cordique sit. Dentur enim inter Iudaeos , qui animi leuitate ducti iuramenti religionem eludere non verentur. Ecquis vero omnes huius notae esse affirmabit ? Nonne etiam inter Christi familiae adscriptos nonnunquam huius farsuris homines deprehenduntur ? Num vero omnia iuramen-

u) in Theol. consc. p. 361.

x) P. III der Einleitung in die Philosophische Wissenschaften §. 6.

y) in vsu mod. L. 12, T. 2, § 18.

ramenta, quae ex mente MEVII 2) maximum expedi-
 endarum litium remedium esse dicuntur, propter abu-
 sum & singulorum prauitatem plane e iudiciis essent pro-
 scribenda? A grauissimis in foro versatis Virisrelatum
 accepi quod nonnulli Iudaei, quoties iuramentum ijs
 fuerit delatum, magno terrore fuerint percussi, qua ex
 re cuilibet cognoscere licet, haud paucos eorum sancti
 quid & magni momenti iuramenta prae se ferre, per-
 suasos esse. Ea indole praediti Iudaei exemplum e
 WVLFFERO exponit I. I. BECKIUS, *) qui Christiani-
 num quendam, suum debitorem, sed debitum adeo
 praefractae negantem, vt ad iuramentum praestandum
 spontaneo motu se offerret, in iudicio absolueri sui-
 que aeris iacturam facere maluit, quam pati, vt periur-
 io Nomen diuinum profanaretur.

§. XIII.

Quod vero 3) de subdolo Iudaeorum animo ob-
 iectum est, nec illud, vt sententiam mutem, me im-
 pellit. Etenim a) quilibet facile cognoscet, haec spe-
 cialia vel ad Christianos quoque interdum quadrare,
 cum pro! dolor inter illos etiam non desint, qui re-
 seruationibus mentalibus fucum facere vano ausu sibi
 persuadeant. Et b) quod maximum est, Iudicis dexte-
 ritas huius medelam adferre nouit, & illi, si munere
 suo rite fungi velit, incumbit, vt prius formulam iu-
 ramenti cum paribus communicet, eam praelegat, ex-
 plicet

2) Part. I. dec. 87. & L. I. ff. de iureiur.

*) loc. cit. c. 76. §. 10.

plicet, & reservationibus mentalibus, quoad id fieri potest, obuiam ear, obscuritatesque & aequiuocationes remouere studeat. Quumque hae praemonitiones, quas dedit SCHAVMBVRGVVS ^{a)} alique, semper actum praecedere debent iuratorium; multo magis, ratione & necessitate suadente, in iudiciis & maxime in Ordinatione Camerali cautum fuit, vt eae formulae, religioni iudaicae conformes, iudaeo in succum & sanguinem vertantur. Priusquam autem hoc fieri amat, quaedam solennes praemittuntur interrogationes, vti testatur MYNSINGER. ^{b)}

§. XIV.

Sed quid quarto dubio, quod maximum praemissis momentum trahit, reponemus? Quodsi enim quotannis solenni ritu ab obligatione iuramenti absoluantur, quid iam tergiversari illos putes, in pessima etiam causa iuramentum praestare? Equidem, vt hoc elidam, eo confugere nollem, quod Apellae id fieri enixissime manibus pedibusque a se amoliri satagunt, hanc expiationem tantummodo obtestationes in communi vita elapsas, & vota, minime vero coram iudice peracta iuramenta tangere praetendentes. Nam aliud plane ipsissima verba ipsorum edocent, quae ex PHIL. ERNEST, CHRISTFELSIO transferibere heic ^{c)} licebit. Ita autem ille: *Es müssen am grossen Verordnungs*

^{a)} In princip. prax iudic. L. I §. 1. membr. 3 § 18. p. 251.

^{b)} Cent. 6. obs. 20. nec non NAEVII tract. de iuramentis P. I. c. 1. §. 9.

^{c)} Im neuen Judenthum 10. Th. p. 290. 199.

Söhnungs Tag zwey von denen Vornehmsten unter
 denen Juden neben den Vorsinger stehen / und anhe-
 ben ein Gebet / welches heist / Koll Nidre / welches
 im Teutschen also lautet : Alle die Gelübde / alle die
 Verbindnisse / alle die Schwüre oder Eyd / alle die
 Verbannstrungen / alle Flüche / alle Straffen / und
 alles / was ein Name von einem Eyd ist / den wir
 thun werden / zwischen dem jetzigen Versöhnungs-
 Tag / bis übers Jahr / der uns zu guten kommen
 wird / es mag seyn Gelübde / Verbindnissen / Eyd-
 Schwur / Verbannen / Flüche / Straffen. In Sum-
 ma / sie mögen Namen haben / wie sie wollen / alls alle
 haben wir Reue / sie sollen alle nichts seyn / sie sollen
 alle vergeblich seyn / sie sollen alle verächt seyn / sie
 sollen keine Krafft haben / unsere Gelübde / Verbind-
 nissen und Ende sollen nichts seyn.

S. XV.

Nec iuvat illos, quod, ut eo magis ab hoc crimi-
 ne se queant purgare, ad placita Rabbiorum tuorum
 provocent, qui omnia periuria, etiam coram aliis po-
 pulis perpetrata, maximis & atrocissimis criminibus ad-
 numerare solent. Loca huc spectantia lance satura da-
 bit EISENMENGER. d). Siquidem haec omnia merae
 sunt phalerae, mera pigmenta, quibus tuto fides ha-
 beri nequit. Interim tamen nec ob hanc causam a-
 me impetrare possum, ut ab omnibus iuramentis iu-
 daeos repellendos esse statuam, quia in iudiciis eo adi-
 gi

a) Im entdeckten Judenthum P. II. c. 2, p. 495.

gi possunt & debent, vt inter alia imprimis huic excep-
 tioni renuncient, vti etiam in formulis id exprimen-
 dum est, de qua re in sequentibus. e) Vltimum dubium
 concernit Magistratus Christianos, quorum auctori-
 tatem vilipendere Iudaei arguuntur. Nec ego temere ne-
 gauerim, quod gens haec superba obtorto prorsus
 collo ipsorum imperio sese submittat, quid? quod non
 nulli eos insimulant, ac si clanculum magistratibus male-
 dicere non vereantur v. SCHVDTIUS f) Tametsi igitur
 iuramentum, quod iussu superiorum suorum in sy-
 nagogis praestant, magna religione & reuerentia re-
 spiciant; dubitandum fere tamen venit, an idem preti-
 um ei, quod a Christiano Magistratu exigitur, statuunt;
 id quod iam IO. MVLLER obseruauit. g) Enim vero
 & heic valet, quod SEB. IAC. IVNGENDRES pro-
 nunciauit: Es sey damit beschaffen / wie es immer wol-
 le / so hat man sich dafür nicht mehr / als für andere
 Gewissenlosen Leuten zu fürchten / die der weltliche
 Arm schon zu seiner Schuldigkeit zu bringen weiß h)
 Rectissime: Vtique enim media Iudici non desunt, &
 haec latibula praeccludendi. Hac fini inter alia ex lu-
 daeo iuramento quaeret, an non magistratum Christia-
 num, sub cuius tutela vel viuat, vel in cuius potesta-
 tem peruenit, pro legitimo reputet? Hoc eo minus in-
 ficias ire audebit, quo certius constat, quod maiores
 ipsorum, sub iugo Babylonico gementes, ethnicis hisce
 Mo-

e) vid. § fin. h.c.

f) l. c. T. I. L. 6. c. 33. p. 251.

g) in Iudaismo, P II c. 8.

h) in annotationibus ad KIRCHNERI Suidisches Ceremoniel.
 p. 120.

Monarchis obsequi a vatibus suis iussi sunt. *Ierem XXX.*
7. Quid igitur obstat, quo minus & hodierni Iudaei
praepositos sibi a DEO magistratus venerentur, & pote-
statem iuramenta sibi imponendi agnoscant?

§. XVI.

Et sane ex his, quae proposuimus, satis super-
que apparet, quod in hoc negotio cum Iudaeis for-
mulae, ratio & modus peculiaria prorsus requirant sol-
lemnia. Id iam veteres probe perspectum atque co-
gnitum habuerunt, quod vel nota illa MARTIALIS
verba, quae Iudaeorum leuitatem sugillant, condocent:

Ecce negas, iurasque mihi per templa Tonantis:

Non credo: iura, verpe, per Anchialum.

Quid per anchialum Poëta intelligat, Philologis relin-
quimus, & qui vult, vel ex IO. SELDENO *f)* scire su-
um restringere potest. Nos illud ex hisce verbis satis
patere existimamus, quod iam antiquiores iudicauerint,
magna apud Iudaeos haec cautione opus esse. Itaque a-
nimus non subit admiratio, quod recentioribus tem-
poribus id sibi negotii datum esse crediderint ICTi, ut
arctius vinculum, quo ad seruandam fidem adstringi
queant Verpae, excogitarent. Praeprimis singulari a-
nimi contentione Vir summus IO. CHRISTOPH. WA-
GENSEIL *g)* ex ipsis Iudaeorum principiis conceptam
normam reliquit, quae communi applausu excepta &

D

ea

f) in tract. de Synedr. Ebr. L. II. c. 11, p. 356. Edit. HEINECC.
adde Acta Schol. T. I. p. 200. sq. & 555. sq. quae plures da-
bunt auctores.

g) In denunciat. Christ. saepius excusa.

ea propter in nonnullis iudiciis introducta esse legitur. *h*)
 Nec minorem laudem meretur, quod hac in re praestitit
 e iudaismo profelytus non incelebris PHIL. ERNEST.
 CHRISTFELS *i*)

§. XVII.

Quae vero huc spectant, partim *ritus*, partim ipsas
formulas iuramenti concernunt. Certe, quod in hoc a-
 ctu religioso *caerimoniae* quaedam adhibendae sint, res
 ipsa docet, eum quidem in finem, ut facer quidam horror
 iurantibus incutiat, qua propter id apud omnes gentes
 moratiores vsu venire perspicimus. Sic e. gr. ut alias gen-
 tes taceam, Germani nostri inde ab antiquissimis tempo-
 ribus sub variis ritibus iusurandum praestare teneban-
 tur, quos NICOL. HIER. GVNDLINGIVS *k*) & HEL-
 NECCIUS *l*) recensent. Et quem fugit, quod apud
 veteres Hebraeos caerimoniae certas observauerint?
 quodque Abrahamus erecta manu iuramento se ob-
 strinxerit *Gen. XIV. 22*. Imprimis autem, quod manu,
 adposita dextra femori suo sibi iurare fecerint. *Gen.*
XXIV. 9. m) Itaque Iudaeis inter nos habitantibus me-
 rito iniungitur, ut sub variis sollemnitatibus iuramenta
 praestent. Antea collaudatus WAGENSEIL *n*)
 istiusmodi

h) vid. SCHVDTIUS l. c. L. VI. c. 28. p. 73.

i) Information, was einem Juden, der einen Eyd schwören
 soll, vorzuhalten.

k) in Gundlingianis P. IV. p. 324.

l) in Elem. Iur. Germ. L. 3. §. 260.

m) E multis vid. STRYK. de caut. iuram. C. II. p. 37.

n) loc cit.

istiusmodi praescripta: Der Jud/ so schwören sell/
 muß mit einem Rock/ Gürtel und Mantel bekleidet
 seyn / sein Käpplein auf den Kopff haben / und / bey
 Ablegung des Eyds / auf demselben behalten, er muß
 seine Thepillin oder Gesez 2 Riemen an die Stirn
 und dem linken Arm anziehen / ferner muß eine
 grosse Pergamentene Rolle / auf welche die 5. Bücher
 Moses gehörig geschrieben / und die man in der Sy-
 nagog zu Verlesung des Gesezes gebraucht / so in Ge-
 genwart Christi. Zeugen / aus der Synagog von ei-
 vigen Juden abgeholt worden / bey Handen seyn / die
 solle der Jud / so zu schwören hat / küssen / auf den
 rechten Arm nehmen / die lincke Hand darauf legen /
 sich gegen Morgen / als in welcher Gegend Jerusalem
 ligt / wenden / den Eyd einem Christen deutlich und
 langsam nachsprechen / und nach dessen Endigung das
 volumen legis oder Gesez 2 Rolle / abermal küssen.
 Qui ritus aliis in locis variant, ita tamen, vt praecipua,
 quae heic obseruanda sint, satis superque in *R. I. de an-
 no 1538. Tit. XXIII. §. 6.* sint praescripta.

§. XVIII.

A caerimoniis ad ipsas *formular*, Iudaeo praescri-
 bendas, pedem promouemus. Et heic quidem Ill. AY-
 RERo) complures formulas, omni aeuo excogitatas, legi-
 busque etiam Imperii adprobatas esse, & adhuc praes-
 cribi obseruat. Quaeri tamen adhuc posse, addit,
 an non Iudaei nouerint, omnia haec illis suis pulcre co-
 gitatis

D 2

o) in tract. de iuribus Iud. c. 16. §. 22. §. 93.

gitatis nequitiis eludere, & vltro mendacem fraudibus nubem obiterere? Ast, vti de occultis non iudicat ecclesia; ita & hac in parte, si iudex omnia enixissime facit, quod modo in viribus humanis est positum, cetera merito *κατάλογος* supremo relinquit. Et certe formulae, neruose conceptae Iudaeis haud vna vice tantum terrorem iniecisse commemorantur, vt conscientia sua conficti iuramento abstinuerint, quod testantur SCHVDTIUS, p) IO. CHRISTIAN WIBEL, q) Istiusmodi formulas vsurpatae adponere longum foret, siquidem otium hoc nobis fecere WILDVOGEL, r) BECKIUS, s) G. H. LINCKIUS t) vt iam allegatos WAGENSEIL, SCHVDTIUM, CHRISTFELSIVM &c. taceam

CAPVT III.

§. I.

DVm vero inter omnes constat, quod diuersae iuramentorum species in lure tam Canon. quam Rom. occurrant; paulo distinctius enucleare licebit, quid circa Iudaeos in praecipuis illorum obseruari in foro soleat. Equidem latissimum heic campum ingredior:

28

p) Im IV. Theil der Jüdischen Merkwürdigkeiten, L. VI. c. 28, p. 245.

q) in praef. zu Christf. alten Tudentum.

r) in diff. de iuram. Iud. c. 3.

s) in tract. de iurib. Iud. c. 16, § 22, (99.

t) in Resp. 101.

at vero, quia cancellis dissertationis me inclusum video, succinctim e multis quaedam & potiora attingam, sil

§. II.

Primum locum sibi vindicat iuramentum iudiciale, oder der Haupt / Eyd / quod pars parti in iudicio, iudice approbante, litis decidendae causa, defert, ita tamen, ut possit referri, uti videre est in *l. manifestae 38. ff. de iurciur. a*). Quodsi itaque iuramentum hoc Iudaeo a Christiano fuerit delatum, non est quod dubitemus, quin is, eo acceptato, recte iuret; *b*) volenti enim non fit iniuria. Quid? quod omnibus, qui aliquem rei controversiae intellectum habent, etiam personae vili & infami, adeoque etiam Iudaeis possit deferri. *c*)

§. III.

Quodsi nunc progredior ad iuramentum sic dictum *necessarium*, cuius indolem Dd. describunt, quodque in *purgatorium* abit & *suppletorium*; omnino heic disquirendum venit, quousque Iudaeus ad illud sit admittendus? Et quidem de suppletorio primum verba sunt facienda. Sine discrimine Iudaeum ab hoc iuramento repellere, oeconomiae iuris haud conveniens esse videtur. Quodsi enim illi cum suae religionis consorte sit lis, nullum dubium subnasctur, quin semiple- ne probanti illud possit imponi, quia haereticus con-

D 3

tra

a) vid. ROBERT, in *Spec. aureo* P. VI. de iuram. p. 334.

b) vid. WILDVOGEL d. *diff. c.* IV. § 7.

c) LAVTERB. *Colleg. Theor. pract.* L. XII. T. 2. §. 76.

tra haereticum testimonio praebendo est aptus. *d*) A-
 lia tamen sententia [Ctorum *e*] praeualet, si actionem
 contra Christianum instituat. Suffulta est ipsorum o-
 pinio expressis textibus, quia ad testimonium perhi-
 hendum nullo modo admittuntur, *p. l. 21. C. de haeret.*
 nec eam per aliquam pragmaticam sanctionem imperii,
 nec per certam in toto imperio receptam consuetudi-
 nem abrogatam esse, egregie observat HARPRECHT *f*)
 Multo minus igitur in propria causa ad supplendam
 femiplenam probationem iis hoc debet deferri. Huic
 sententiae illustris ICtorum Wittebergenfium ordo ad-
 stipulatur, vti certiores nos reddit laudat. HARPR. *g*)
 & STRYK. *b*) Consulatur quoque Ill. SAMVEL de
 COCCEII *i*) qui tamen addit: *In curia Halberstadtensi*
Judaeos testes saepius admissos fuisse memini. In Camera
 Imperiali contrariam quoque sententiam praeualere, te-
 statur MYNSINGER. *k*) At huius observantiae plane se-
 immemorem esse affirmat STAMMIVS, Adfessor quon-
 dam Camerae Imperialis, notabiliter scribendo: *se non*
vidisse, in Camera Imperii istum stylum in causa Iudaeorum
observari. l)

d) *p. l. 21. C. de haeret.*
e) Probatissimos Viros allegavit BECKIVS cit. loc. a XVI § 29.
f) Vol. nou. conf. XI. n. 24.
g) *d. conf. XI. n. 29.*
h) in tract. de caut. iuram. P. III. sect. 3. c. 6. n. 95.
i) in iure civili contr. L. XII. T. 2. Q. 45.
k) Cent. 5. obl. 6. vid. IO. CAROL. NAEVII tract. de iur.
 P. III. c. 1. §. 9. vid. HARPRECHT, l. c. n. 33. 149.

§. IV.

Semiplena fides libris mercatorum quoque tribuitur, vti monet LAVTERBACHIVS, *m*) qui simul tamen requirit, vt mercator proferens sit bonae famae, & persona fide digna. Quum vero huius commatis Iudaei non sint, facile cognosci potest, quod Iudaeorum mercatorum libri talem vim non habeant, vt ad iuramentum suppletorium admitti possint, eo casu, si iis res cum Christiano sit, *n*) Quousque enim semiplenam tantum probationem, qua demum cunque ratione sit facta, praese habent in causis Christianos concernentibus; id praestando minus sunt apti: facilius enim admittitur Christianus quam Iudaeus, *o*) &, quamuis hic semiplene probauerit; illi tamen suspicionibus grauato, purgatorium potius, quam Iudaeo suppletorium, deferendum esse, cenfer BERGER, *p*) Aliter tamen dicendum, si ab eorum parte sit semiplena maior facta probatio, vbi ab eo arceri haud possunt. *q*) Talem casum refert WILDVOGEL. *r*)

§. V.

Suppletorium excipit iuramentum purgatorium, quod

m) in Colleg. Theor. pract. L. XII. T. 2. §. 74.
n) vid. III. BOEHMERVS in iur. Eccl. Prot. L. II. T. 21. §. 9.
o) vid. CARPZOVII Iurispr. For. Rom. Sax. P. I. Cor. ff. 12. def. 7.
p) Ad tit. 12. Proc. in fin. & NAEV I. c. p. 305.
q) Ccl. ENGAV. in Elem. iur. can. L. III. tit. 3. de Iudaismo §. 19. ibique alleg. WERNHER. T. I. P. 3. obs. 176. n. 2.
r) I. c. cap. IV. § 3.

quod tam in criminalibus quam civilibus causis, & quidem in prioribus, ubi indicia non sunt tanta, ut tortura iniungi possit, in posterioribus, si suppletorium locum haud inuenit, adhibetur. Hoc iuramento Iudaeus, a Christiano accusatus, suspicionis a se remouendae adeoque innocentiae suae probandae gratia, uti potest, eam ob causam, quia non contra tertium, sed ad suam ipsius defensionem praestatur, unde nihil praedicti Christiano emergere potest. Hoc modo facultas Illustris Ictorum Halensium, cum varia dubia iniicerentur, pronunciauit; casum in terminis recenset Illustris BOEHMER VS. s) Eundem in modum facultates Wittebergensis & Altorfina responderunt apud BECKIVM. s)

§. VI.

Ordo nos deducit ad iuramentum in litem, ubi actor rem in iudicium deductam, iudice deferente, aestimat. Maximum emolumentum ex hac iuramenti praestatione actor capere potest, siquidem ipsi integrum est, res detrectatas ultra rerum pretium aestimare, idque ob dolum rei coercendum. Huius iuramenti autem Iudaeos haud capaces agnoscat Dd. ratione generali permoti, quia ipsis in legibus, testimonium contra Christiani nominis cultores praebere, interdicitur

s) I. E. P. L. H. T. 24. §. 79. p. 1323.
 s) loci cit. cap. XVI. §. 34.
 s) vid. L. i. ff. de in lit. iurando.

dictum est, per leg. 21. C. de haereticis. x) Quicquid autem occasione iuramenti suppletorii dictum fuit, id quoque ad omnes hos quadrat casus, ubi Iudaeus in propria causa Iudicem quasi agit. Eodem igitur modo ad iuramenta minorationis, Zenonianum, & ad reliqua, causas Christianas spectantia, Iudaeos admittere, ratio legesque prohibent; ubi enim eadem ratio, ibi eadem legis dispositio adsit, oportet, iuxta l. 32. ad L. Aquil.

§. VII.

In territoriis, ubi ius commune viget, per mandatarium vel Procuratorem speciali mandato siue charta blanca instructum iurari posse liquet. Quaestio igitur haud incongrua oritur, an tali beneficio etiam Iudaeus fruatur? ut Christianum nempe Procuratorem possit constituere? Casum quendam recenset SCHVDT, ubi deciso eo modo fuit concepta, ut per Christianum Procuratorem fieri haud permissum esset, sed potius per alium Iudaeum congruo modo instructum. y) Hanc observantiam in desuetudinem in Camera Imperiali haud abiisse, ratione appellationis iuramenti, nos certiores reddit Illustr. ESTOR dicendo: z) Ein Jud muss den Appellations Eyd entweder selbst am Cammergericht, oder durch einen besonders hierzu bevollmächtigten Juden ablegen.

E

§. VIII.

x) vid. WILDVOGEL, loc. cit. & BECKIUS loc. cit.

y) loc. cit. im 4ten Theil, 6ten Buchs cap. 28, §. 7.

z) Anfangs-Gründe des gemeinen und Reichs-Process 48. Hauptstück S. 228. l.

§. VIII.

Dum iam in eo fumus, ut leui huic dissertationi eolophonem addamus, in Francofurtensi noua in republica litteraria occurrentia recensente diario quaestionem propositam reperimus: an femina iudaica, quae ad iusiurandum in foro adigitur, a Christiano Magistratu ad illud iure admitti queat? Sed ne dissertationis limites excedamus; vela contrahimus, beneuolum autem Lectorem, qua decet, obseruantia rogamus, ut leuia haec aequi bonique consulat. Imprimis autem summo Numini pro concessis viribus & omnibus aliis, quae larga in nos contulit manu, gratiae suae documentis deuotissimas persoluimus gratias

SOLI DEO GLORIA.

Errata, p. 5. lin. 14. Reusekius lege *Reisekius*, p. 15. lin. 3. addi l. *addit.* p. 21. l. 12. *prae fractae* l. *prae fracte*.

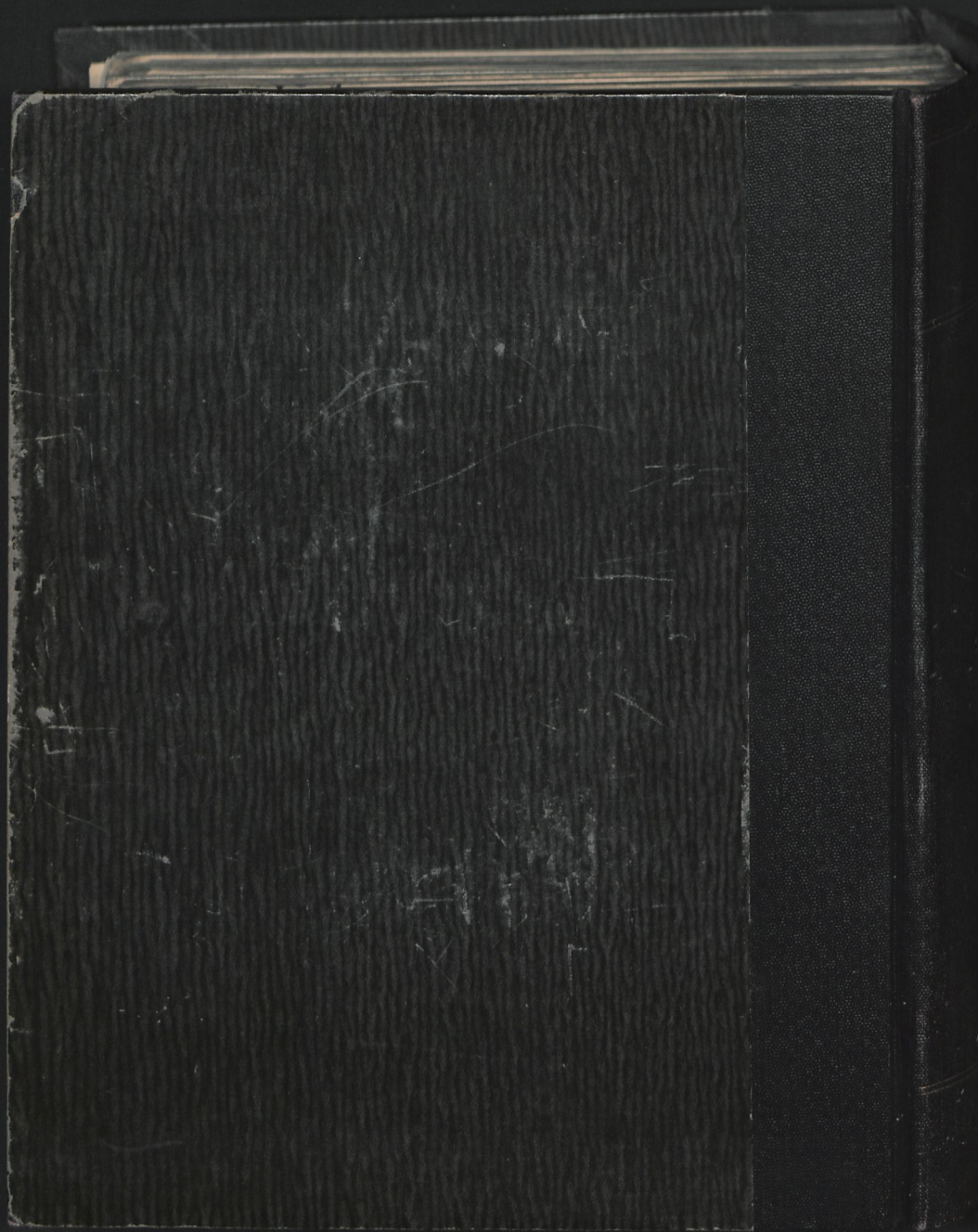
ULB Halle

3

004 060 741

23
1747,3
17

DISSERTATIO INAUGURALIS IURIDICA
DE

IVRAMENTO IVDAEORVM

von Juden - End

QVAM
DIVINA AVXILIANTE GRATIA
EX DECRETO
ILLVSTRIS ICTORVM ORDINIS
IN ALMA LVDOVICIANA

P 115

PRAESIDE
VIRO ILLVSTRI, MAGNIF. ET CONSULTISSIMO
DOMINO
D. IO. FRIDERICO KAYSER
ICTO CONSUMMATISSIMO IN REGIMINE ET CONSISTO-
RIO ECCLESIASTICO DIRECTORE GRAVISSIMO IUR. P. P. O.
ET PRIMARIO H. T. ILLVSTRIS IURIDICI ORDINIS DECA-
NO SPECTATISSIMO NEC NON RERV. OECONOM.
INSPECTORE PERPETVO

PRO FACVLTA TE SVMMOS IN VTROQVE IVRE
HONORES ET PRIVILEGIA DOCTORALIA
RITE ET LEGITIME CONSEQVENDI
PVBLICAE ERVDITORVM DISQVISITIONI

SVBMITTIT
AVCTOR ET RESPONDENS
IOHANN GVILIELMVVS ENGLERT
SVINFVRTO - FRANCVS

DIE DECEMBR. 15 1747.

GISSAE, TYPIS E. H. LAMMERS, ACAD. TYPOGR.

